

des del S. III, amb amplificació *Atrio*, -on, el compost *Adarulf* és molt freqüent des del S. VII (col. 185); la terminació de cas oblic en -ON és típica dels NPP germànics; en el paral·lel amb -L, *Adaluni* és freqüent des del S. IX, amb variants *Athalo*, *Adalo* (col. 159). A Catalunya mateix tenim també molt documentats *Atbo* (a. 1966 etc.), i *Adalone* (a. 1006) junt amb *Adalus* (a. 989): Aebischer (*Onom.*, 21). La forma amb -R la tenim també a Renània, on *Adarus* és molt freqüent (Weisgerber, *Rhenania Germano-Celt.*, 19, 268n. etc.)¹⁰ junt amb *Adarissyus*.

Crec, doncs, que podem acceptar sense escrúpol, l'etimologia *Atharo*, -on, NP, del nom del riu *Daró* i els seus homònims.

Hi hagué, encara, un quasi-homònim encara més documentat des d'antic. ADARRO o *Adarrú* fou una antiga quadra, entre Cubelles i La Geltrú. En un doc. de 1079: «al comtat de Bna., afr. amb lo terme d'*Adarruno*, lo prat que est infra *Adarru* ad *Chubelas* ---²⁰ in ipsa strada qui pergit de *Cubelas* ad *Adarrú*» (MiretS., *TemplH.*, p. 38). Vicenç Carbonell, en una nota del *Bu. Soc. Onom. Bna.* (març, 1989, 67) la situa entre La Geltrú i el Castell de Cubelles, donant-ne moltes mencions, en la forma *Adarró* aa. 1273 i 1381,²⁵ i en la variant amb afèresi (com la del riu *Daró*) apareix *Darró* en els anys 1342, 1459, i altres fins al S. XVIII i «Quadra d'*Enveja* e de *Adarro*», en la veueria de Vilafranca, en el cens de 1359, dos cops (*CoDoACA* XII, 33 i 36).

Després apareix també com a NP: «A. *Adarro*» Bna. a l'any 1149; Arnallo Arnallo *Adarronis*, ibid. a. 1154 (*BABL* IX, 139). Berenguer *Adarró* un dels 4 consellers de la ciutat de Bna., que intervenen en les Ordenances de 1271, en llatí «Sig. Berengii de *Adarrone*»,³⁰ fº 232v. a5, 36rb, p. *EntreDL* I.

I a Mallorca: «vicum d'en *Aderro*» a. 1414, o la *Costa de N'Adarró* a Palma a. 1413, segons el canonge B. Jaume, *Cronicon Mayoricense*, és la que en el dia s'anomena «Costa de la Seu» (*BSAL* II, 274a). Gerard *Adarro*, cogn. d'un cavaller (de Sineu, crec) l'any 1511 (*Quadrado, For. y Ciudad.*, 347-8).

Aquest *Adarró*, -un, té l'aspecte de ser una variant del mateix NP germ. *Adaró*, si bé amb una reduplicació intensiva de la -r-. Però potser la forma de la men-⁴⁵ció més antiga, repetida 3 cops, *Adarrun(o)* en el doc. de 1079, fou l'originària, i es tractaria d'un cpt. ATHAR-RÛN- format amb el component -RUNA, que també fou freqüent: 32 casos en Förstemann. Després -un seria reemplaçat per la terminació -o(n), trivial en⁵⁰ català.

Seria encara millor (?) fer venir tant *Adaró* com *Adarrun*, de la variant germànica *Adalrun*, de la qual troba Först. (col. 178) tres testimonis en els Ss. VIII i IX?

¹ Lloc ben documentat amb aquest nom en docs. del Ss. X i XI: ja en un de 922, on afr. amb Vilademuls i Bàscara (*Cat. Car.* II, 150.3) i en molts més que aplega Alsius, pp. 177 i 104.

DAS

Poble de la Baga de Cerdanya, entre Alp i Grus.

PRON. MOD.: *dás* a Puigcerdà (Casac.); id. a Puigcerdà, Alp, Grus i al mateix Das (1924, 1935, 1956).

MENCIONS ANT. No figura a l'Acta C. SdUrg., però sí *Adacz* en el Capbreu del Cartulari (S. X?) (xxxviii, 18.16); 965: «in villa *Adatio*», afr. amb Grus, i junt amb Eina i altres pobles cerdans (Abadal, *Eixalada*, 195); 966: *villa Adaz* (Serra V., *Pinós i M.* III, 85; i Monsalv. I, 229); 983: *Adaç* (Serra V., o. c., 91).

Després de l'a. 1000: 1011: *Adacio* (*MarcaH.*, col. 980); 1012, 1079 i 1084, junt amb diversos pobles¹⁵ cerdans (*Cart. Tavèrnoles*, 52.19, 93.20, 95); 1104: *Adas* (*BABL* VI, 391); S. XII, en cat.: «l'església d'*Adaç*», doc. de Cerdanya (PPujol, *Doc. Vg.*, 5.4); 1163: *Adas* (*MarcaH.*, col. 1335; Monsalv. XVII, 165); 2a. meitat S. XIII: *Adacz* (Delcor, *Juifs de Puigcerdà, Sejarad* 1966, 32-35); 1359: *Adas* (*CoDoACA* XII, 85); 1369: «Torra de *Adas*» i 1399: «la Torre de *Adaz*» (*InvLC*, s. v. *torra*); 1418: «En S.C. de *Adaç*» (Serra V., o. c., 327). La forma moderna amb afèresi, *Das*, no la troba Pau Vila (*La Cerdanya*, p. 239) fins al S. XVI; i Ponsich (*Top.*, 155): *Torre de Das* 1632 i 1735.

Resta, doncs, ben establert, per la unanimitat de les mencions antigues, que aquest nom ha de venir d'una base ATATÇ- car les variants amb afèresi i amb -s són³⁰ molt posteriors i secundàries; d'altra banda, si la base hagués estat en AD-, la -D s'hauria perdut, i si hagués estat -ACE, o -ATI- hauria esdevingut -y, segons fonètica catalana.

ETIM. La forma d'aquesta base s'integra amb dues sèries de NLL del Pirineu català. La terminació va amb la de *Alàs*, *Anàs*, *Turbiàs*, *Sagàs*, *Salàs*, *Escàs* etc., que suposen una sorda final -ASSE o -ATÇE (no gaire distingibles, i en el fons idèntiques, degut a l'ambivalència de la s sorda apical o predorsal en els sistemes fonètics itàlic i ibero-basc).

Com a primera part de la paraula, l'aplegarem amb noms on AT- ha mantingut la A- o l'ha perduda, en dates diverses, com *Das*, *Adons* (ATAUNTÇE), *Taiüja*, *Tavascan*, *Taiüll*, *Tavarzda*, *Atiart* i d'altres, en tots ells afèresi de ATA-, com en *Adàs*: tots són de la zona Cerdanya-Pallars-Ribagorça, on la sonorització de la -T- entre vocals és més tardana o manca del tot. Com que la majoria dels noms de pobles de Cerdanya, són d'origen bascoide (*E.T.C.* I, 86-8 etc.), no ens ve de nou que tots aquests NLL s'hagin format amb el basc ATA/ATE- 'porta, portell, port' (veg. també supra les notes sobre *Arate*, *Broate*, on -ATE 'porta' va en 2n. lloc (*E.T.C.* I, 128): tots ells es troben a la vora d'un port o pas de muntanyes.

⁵⁵ També aquesta condició es dona ací: perquè *Das* es troba en el punt on desemboca (per Vall-llebrera) el camí del Coll de Jou, a la Plana de Cerdanya: la que és la principal via de penetració a Cerdanya, des del Berguedà i les terres baixes catalanes (avui s'hi ha⁶⁰ obert el gran túnel del Moixeró-Cadif). No hi ha, doncs,